

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1877. Första Kammaren. N:o 14.

Onsdagen den 14 Mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades 8 protokollsutdrag för den 10 och protokollet för den 6 dennes.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades Herrar *Bengtsson*, *Nilsson* och *Olsson* under tre veckors tid från den 17 dennes.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 9 och 10 dennes bordlagda utlåtande N:o 33, i anledning af Riksdagens år 1876 församlade revisorerers berättelse angående granskning af statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1874.

§ 1.

Herr von Kræmer: Det är en gammal och känd sats, att siffror kunna på mångfaldiga sätt grupperas. En annan bekant aforism, som en gång lär hafva yttrats af en namnkunnig diplomat, innehåller, att orden åtminstone stundom äro menniskan gifna för att dölja tankarne. Jag undrar, om man icke med sammanställande af dessa båda satser skulle kunna uppställa en tredje, eller att siffrorna understundom snarare äro egnade att fördunkla kännedomen om det ekonomiska faktum, de skola framställa, än att göra det klart och lätt insedt. Åtminstone var det en sådan betraktelse, som många gånger bemäktigade sig den ledamot af sistlidet års statsrevision, som hade i uppdrag att i första hand granska Arméförvaltningens hufvudbok med dertill hörande 148

Lyftade förskott å anslaget till indelta arméns vapenöfningar.

Lyftade för-
skott å ansla-
get till in-
delta arméns
vapen-
öfningar.
(Porta.)

band verifikationer. Resultatet af granskningen blef, att revisorerne i § 3 framstälde en anmärkning angående en brist på anslaget till "indelta arméns och Vermlands fältjägareregementes vapenöfningar"; men just i anseende till den af mig berörda massan af siffror och deras olika gruppering funno statsrevisorerne rigtiggast att icke framställa denna anmärkning i någon postulerande form, utan endast förhållandet för Riksdagen anmäla. Revisorerne anmärkte nemligen att den s. k. "anticipationen" eller i bokföringen anförda bristen å ifrågavarande konto under år 1874 ökats med 252,279 kronor 74 öre eller från 240,270 kronor 39 öre, som den vid 1873 års slut utgjort, till 492,550 kronor 13 öre, men revisorerne ville ej bestämdt afgöra, huruvida den *verkliga* bristen var det större eller mindre af dessa tal.

Det torde tillåtas mig att anføra några exempel på de af mig antydda olika grupperingarne af siffror. I Arméförvaltningens hufvudbok för 1874 slutar debet och kredit angående ifrågavarande anslag på 1,717,279 kronor 4 öre; i den af Arméförvaltningen på grund af revisorerne anmärkning verkställda omarbetningen och förklaringen af sagda konto slutar det på 1,815,008 kronor 65 öre. Der är således en ganska väsentlig skilnad. Den uppkommer enligt Arméförvaltningens förklaring derigenom, att en tillgång af 97,729 kronor 61 öre läser vid årets början förefunnits å detta anslag, hvilken tillgång dock icke syntes i Arméförvaltningens originalkonto. I samma hufvudbok utgöra de ingående anticipationerna från år 1873 240,270 kronor 39 öre, de utgående deremot 492,550 kronor 13 öre; skilnaden eller ökningen är således, såsom jag redan nämnt, 252,279 kronor 74 öre. I omarbetningen äro deremot de ingående anticipationerna, ehuru de här icke benämnas med det ordet, 338,000 kronor, och de utgående 492,550 kronor 13 öre; tillökningen synes således här blott vara 154,550 kronor 13 öre. Men tillägger man till denna summa den uppåtna mera eller mindre verkliga behållningen af 97,729 kronor 61 öre, så får man äfven här en siffra af omkring 252,000 kronor.

I kapitalkontot till rikshufvudboken förekommer samma anslag "till indelta arméns och Vermlands fältjägareregementes vapenöfningar". Sakförhållandet återfinna vi der nästan alldeles oförändradt endast att det framställer sig der på samma sätt som då man ser ett berg uti en sjö, det visar sig upp och nedvänt. Man finner nemligen der en sedan många år, eller allt sedan år 1861, på ett icke fullt utredt sätt, uppkommen reservation eller behållning i stället för att Arméförvaltningens hufvudbok hela tiden lika troget utvisar en anticipation eller brist. Denna reservation var vid 1874 års ingång 339,908 kronor 52 öre och vid dess utgång 90,376 kronor 81 öre, minskningen utgjorde således 249,531 kronor 71 öre. Hvilket betraktelsesätt man än använder: det direkta eller omvända, så kommer man sålunda till i förra fallet ett lefvande öfver tillgångarne, i det senare en minskning i tillgångarne för år 1874 af en summa, utgörande mellan 2 och 300,000 kronor.

Då framstälde sig för statsrevisorerne först den frågan, huru

denna brist eller minskning uppkommit, och det låg då närmast till hands att förutsätta, att, som under ifrågavarande år fälttjenstöfningar egt rum (i Vestergötland och Småland), hvilket åter icke varit förhållandet under de näst föregående åren, orsaken till öfverskridandet eller minskningen borde ligga i de genom dessa öfningar förorsakade utgifter. Det gälde då att utreda, huru stora dessa utgifter kunde hafva varit. I den inläga, som Arméförvaltningens intendents-departement inlemnade till Kongl. Maj:t för statsregleringen till 1875 års Riksdag, antogos fälttjenstöfningarna för framtiden böra kosta 350,000 kronor, dervid likväl anmärktes, att detta belopp vore 39,400 kronor *högre* än hvad samma öfningar kostat för 1874. Dessa kostade således omkring 310,600 kronor och jag kan, i parentes sagdt, intyga, att verifikationerna slutade på en i det allra närmaste lika summa. Sedermera begärdes, såsom bekant är, af Kongl. Maj:t en påökning i sagde anslag till indelta arméns vapenöfningar, nemligen vid 1875 års riksdag af 420,000 kronor och vid 1876 års riksdag af 425,000 kronor. Vid båda dessa tillfällen framställdes i Stats-Utskottet en reservation, gående ut på att en förhöjning af blott 270,000 kronor, såsom det mest angelägna, skulle lemnas. Der påträffa vi sålunda åter denna summa mellan 2 och 300,000 kronor, som oupphörligt framträder, från hvilket håll man än betraktar siffermassorna.

Sedan revisionsåret hafva emellertid är förflutit, och då det som bekant är, ett beklagligt förhållande, att den revisorerne åliggande granskningsskyldigheten gäller två års gamla räkenskaper, så är kassans ställning möjligen nu icke densamma som då; den kan vara bättre eller sämre. Jag vill antaga — och jag stöder mig dervid på den omnämnda af Arméförvaltningen verkställda omarbetningen — att den nu är bättre än då. Om så är, har detta antagligen sin orsak deri, att fälttjenstöfningarna under de två sista åren varit inställda. Huru mycket som derigenom kunnat inbesparas, är icke möjligt att ur räkenskaperna på siffran med någon säkerhet utreda; men i 1874 års räkenskaper finner man dock, att utgifterna under rubriken "anordnad" i kontot för indelta arméns vapenöfningar belöpte sig i rundt tal till 1,477,000 kronor. I 1875 års hufvudbok, som visserligen icke var för revisorerne tillgänglig, men hvaraf jag skaffat mig ett bestyrkt utdrag för i fråga varande konto, bestiga de sig under samma titel "anordnad" till 1,356,000 kronor, således en minskning af i rundt tal 121,000 kronor, och jag har anledning tro, på grund af en promemoria, som blifvit inlemnad till Stats-Utskottet, att minskningen var lika stor för år 1876. Det är således sannolikt, att under dessa två år kunnat, genom öfningarnes inställande, för hvardera året inbesparas omkring 121,000 kronor, eller tillsammans 240- å 250,000 kronor, hvilket åter visar oss denna samma oupphörligt åter spökande siffror mellan 2 och 300,000 kronor. Jag anser således icke osannolikt, att den brist på ifrågavarande anslag, som uppkommit under 1874, numera kan vara i *det närmaste* betald. En vigtig sak har nemligen dock vunnits genom reviso-

Lyftade förskott å anslaget till indelta arméns vapenöfningar.
(Forts.)

Lyftade för-
skott å anslaget till in-
delta arméns
vapen-
öfningar.
(I ords.)

ernes anmärkning, oaktadt den, som sagdt, måst framkomma ett par år för sent. I den af Arméförvaltningen verkställda omarbetning, som jag förut omnämnt, erkännes nemligen uttryckligen, att 1874 års anslag öfverskridits, visserligen icke med den summa, som revisorerne förmodat, utan endast med 85,550 kronor; sedermera upptages i samma omarbetning denna brist år 1875 såsom nedgången till 40,326 kronor och slutligen vid utgången af det sista året 1876 till 23,222 kronor. Slutsatsen häraf, om också omarbetningen rör sig med mindre summor, är dock ungefär densamma, som jag med min större siffra kommit till, nemligen att en brist förefunnits, större eller mindre, men att den nu är i det närmaste betald. Emellertid är genom de mellanliggande åren möjligheten afskuren att här framställa något yrkande, och jag kan således icke heller egentligen klandra Stats-Utskottet derföre, att det slutat med att tillstyrka, att icke någon åtgärd i anledning af revisorerernas anmärkning måtte vidtagas. Denna åtgärd hade nemligen enligt grundlagen borde blifva en anmälan efter 106 eller 107 § Regeringsformen, således ett klubbslag af en styrka, som icke motsvarar det föreliggande förhållandets betydighet. Jag hoppas dock, att Stats-Utskottet möjligen kan hafva saken i åtanke, då fjerdte hufvudtiteln förekommer till behandling i Utskottet, och den punkt i Kongl. Maj:ts proposition, som föreslår beviljandet af en ökning af nämnda mycket omtalade anslag till indelta arméns vapenöfningar af 388,000 kronor, dervid kommer under pröfning. Om man jemför denna begärda påökningssumma med det belopp, som fälttjenstötningarna, enligt hvad jag nyss nämnde, uppgifvitskola för framtiden kosta, eller 350,000 kronor, så tyckes den vara omkring 38,000 kronor för stor. Möjligen återstår således dock ännu någon del af skulden, som är afseend att med detta öferskott i anslag betalas; jag säger *möjligen*, och hoppas, att Stats-Utskottet vill hafva saken i minne och lägga den till grund vid sin behandling af det omnämnda anslagsbeloppet! Under denna förhoppning har jag nu inskränkt mig till att endast taga revisorerne i försvar med afseende på den anmärkning, de framställt i denna del, och hvars befogenhet jag hoppas härmed hafva ådagalagt. Något yrkande finner jag mig icke böra göra.

Herr Wärn: Det är icke min mening att göra någon anmärkning mot eller ingå i någon granskning i afseende på beloppet af de penningar, som på här i fråga varande anslag blifvit utgifna. Men hvad här blifvit anfördt synes mig allt för mycket påvisa behöfligheten af en annan bokföring hos Arméförvaltningen, för att jag skulle underlåta att i det afseendet säga några ord. Det visar sig att formuläret för Arméförvaltningens hufvudbok icke låter förena sig med formuläret för Statskontorets. Arméförvaltningen själf anmärker, att resultatet genom hufvudboken framstår i en långt ofördelaktigare dager än det verkliga är. Också har sedan långa tider tillbaka varit fråga om att förändra bokföringen för Arméförvaltningen, och jag påminner mig, att för ungefär tre år sedan Kongl. Maj:t afgaf en befallning till denna

myndighet att yttra sig öfver, huruvida det för Sjöförvaltningen anförda bokföringssättet kunde tillämpas inom Arméförvaltningen. Nu vet jag mycket väl, att den tid, som sedan dess förflutit, för Arméförvaltningen varit upptagen af så många stora och viktiga arbeten, att det icke är att undra på, om den föreslagna förändringen i bokföringssättet fått stå tillbaka; jag vet också, att den tjänsteman, åt hvilken ifrågavarande arbete varit uppdraget, är ansedd såsom mycket skicklig, och jag har sjelf haft tillfälle att se, att han hyser nit och intresse för saken. Men till följd af de omständigheter, jag antydde, har icke något förslag till ny hufvudbok kunnat uppgöras. Härpå hänger dock i väsentlig mån icke blott afhjelpandet af sådana olägenheter som den här i fråga varande, så att man får se verkligheten i stället för ett skenbart förhållande — vare sig att detta blifver fördelaktigt eller ofördelaktigt — utan äfven möjligheten att kunna afsluta rikshufvudboken ett år tidigare, än nu sker, och derigenom sätta både Kongl. Maj:t och Riksdagen i tillfälle att bättre kunna följa och uppmärksamma ställningar och förhållanden än nu är möjligt. Jag har därför ansett mig böra begära ordet för att framhålla önskvärdheten af att, så vidt det är möjligt, den tjänsteman, som fått sig uppdraget att uppgöra ny hufvudbok för Arméförvaltningen, måtte få tid och tillfälle att utföra detta viktiga arbete.

Ljftade förskott å anslaget till indelta arméns vapenöfningar
(Forts.)

Herr Montgomery-Cederhielm: Den förste talaren har med mycken sakkännedom redogjort för förhållandet med de siffror, som förekomma i revisionsberättelsen angående denna fråga, och han har visat, att af dessa siffror kunna, allt efter det sätt, hvarpå de grupperas, dragas olika meningar. Efter att hafva yttrat detta har han kommit till det slut, att Stats-Utskottets hemställan borde bifallas. Jag tror också, att det är det enda, som här kan göras. Å ena sidan böra vi erinra oss, att det här är fråga om ett reservationsanslag och att Arméförvaltningen genom ett Kongl. bref har tillstånd och till och med åliggande att hösten förut på auktioner göra inköp för det kommande årets vapenöfningar, på hvilka inköp förskott måste lemnas, till följd hvaraf det blir ganska svårt att här få någon jemnt afslutad räkning för året. Å andra sidan är äfven att märka, att, såsom Stats-Utskottet uppgifvit, den ifrågavarande bristen vid 1877 års ingång reducerats till 23,000 kronor. Jag anser nu visserligen, att revisorerna haft fullt skäl att omförmåla förhållandet i sin berättelse; men jag finner också, på grund af hvad nu påpekats, att Stats-Utskottet gjort rätt i att icke tillstyrka någon åtgärd, och får jag således anhålla om bifall till Utskottets hemställan i förevarande punkt.

Greve Sparre: Instämmande i den föregående talarens yrkande om bifall till Stats-Utskottets hemställan, vågar jag dock i uppfattningen af föreliggande fråga gå ännu längre än han, i det jag tror, att någon brist i det ifrågavarande anslaget i sjelfva verket aldrig förekommit, utan att den brist, som syns i Arméförvaltningens räkenskaper, varit helt och hållet skenbar och be-

*Lyftade för-
skott å anslä-
get till in-
delta arméns
vapen-
öfningar.*

roende på bokföringssättet. Det finnes nemligen i 1858 års underhållsreglemente föreskrifvet, att de besparingar, som på regementenas mötesanslag kunna ega rum. skola reserveras för regementenas räkning; dessa besparingar afföras dock ur Armé-förvaltningens räkenskaper såsom utgifter för året, men de kvarstå i landtränterierna för de respektive regementenas räkning såsom tillgångar för nästa års öfningar. Om jag sammanräknar beloppen af dessa reserverade tillgångar, skall jag finna, att de ehuru icke uppgående till några betydligare summor. dock öfverstiga beloppet af den brist, som af Armé-förvaltningen blifvit erkänd och som således väl egentligen icke är att anse såsom en verklig brist, utan endast en skenbar, beroende på bokföringssättet.

Öfverläggningen förklarades slutad och Utskottets förevarande hemställan bifölls.

§ 2.

*Försänkni-
ngarne i
Könjupet.*

Herr Mannerskantz: Det ämne, som utgör föremål för andra punkten i Stats-Utskottets föreliggande utlåtande, är vid ett föregående tillfälle behandladt, och jag yttrade då några ord, som kunde tydas derhän, att jag önskade få återkomma till denna fråga. Utan att vilja ingå i någon vidlyftig afhandling, som det kanske ej bör anses lämpligt göra på detta rum, vill jag likväl fästa uppmärksamheten på några mycket väsentliga omständigheter.

1867 års här återopade komité, som af Kongl. Maj:t blifvit tillsatt, för att efterse tillståndet å de flesta af rikets viktigaste befästningar, deribland *Waxholm*, framstälde förslag till ganska väsentliga förändringar i det sätt, hvarpå försvaret å denna punkt förut varit ordnad. Efter föregående befästningsplaner skulle blott *ett* inlopp, nemligen förbi *Waxholm*, finnas och med fasta verk försvaras, och *Fredriksborgssundet*, såsom det ock mycket länge varit, vara försänkt. Komitén föreslog nu att grundtanken att bibehålla blott ett enda inlopp till *Stockholm*, men tillstänga de öfriga väl fortfarande borde iakttagas, men att inloppet vid *Fredriksborg* skulle öppnas och der anläggas mycket starka fasta befästningar, men deremot inloppet förbi *Waxholm* icke vidare bibehållas öppet annat än tillfälligtvis med en mindre öppning; och orsaken till denna föreslagna förändring var att infartsleden vid *Waxholm* var mycket svårare och kostsammare att kunna försvara emedan derförbi förde och sålunda funnos att befästa icke blott *ett* enda inlopp, utan *flera*, åtminstone sedan man kommit förbi det dittills orörsvarede passet emellan de yttre bolmarne utanför den nu befintliga fästningen. Vid sådant förhållande ansågs som sagdt, att man, i stället för att nödgas starkare befästa de många inloppen vid och omkring *Waxholm*, borde genom starka försänkningar anbringande helt och hållet tillsluta alla dessa sund och i stället öppna det förut tillslutna sundet vid *Fredriksborg*. Herrarne finna, att detta var en så väsentlig om-

ändring af den förut varande försvarsplanen, att det tålde väl vid att betänka sig, innan man öfvergick till det nya. Enda möjligheten att kunna antaga den nya försvarsplanen berodde på, att, då man icke ville nedlägga ytterligare högst betydliga kostnader på anläggande af, emot nutidens starka artillerield skyddande nya eller förstärkta befästningar kring Waxholm, de andra hinder, som skulle omintetgöra en fiendes försök att intränga genom passagen vid denna plats, gjordes så starka och ogenomträngliga som möjligt; och dessa hinder skulle då utgöras af en dubbel linie försänkningar af stora dimensioner och mycket fast byggnadssätt, hvilka, om de ställes med den yttersta omsorg, man trodde skulle kunna åstadkomma det åsyftade ändamålet.

I detta förslag instämde år 1869 den dåvarande chefen för fortifikationen i den skrifvelse han till Kongl. Maj:t ingaf och på grund af hvilken Kongl. Maj:t till Riksdagen gjorde framställning om ett högst betydligt anslag, att under en följd af år utgå till utförande af dessa ifrågavarande befästningar och dertill hörande försänkningar efter den år 1867 uppgjorda planen, som sedermera äfven blifvit, med det nu anmärkta undantaget, nästan i sin helhet fullföljd. Ostridigt vore, enligt fortifikationschefens i denna skrifvelse uttalade åsigt, att inloppet till Stockholm skulle kunna befästas vida starkare än genom de anordningar, 1867 års komité föreslagit, om man dervid kunde bortse från de dermed oskiljaktiga kostnaderna. Likaså kunde ej nekas att befästningarna vid Waxholm *borde* vara starkare, om Stockholm vore befästadt på landsidorna. Men så länge detta ej vore förhållandet, syntes uppförande af mera storartade, eller, hvilket dermed blir liktydigt, mera kostsamma befästningar ej väl motiveradt.

Vid betraktande af de olika sätt, hvarpå ett anfall mot Waxholm kunde komma att ega rum, funne man, enligt Fortifikationschefens yttrande, att det kunde ske under trenne olika kombinationer. — Det är detta jag lägger vikt på att få uppläsa.

“Den *första* vore ett angrepp af en flotta utan landstignings-trupper, som söker öppna sig väg. Mot ett sådant försök gäfvode af 1867 års komité föreslagna försvarsanstalter full säkerhet.

Den *andra* vore ett anfall af en flotta, som medförde och land-satte ett antal trupper, men utan att något angrepp af en fiendtlig armé samtidigt skedde mot Stockholm från någondera landsidan. Som Stockholm aldrig torde komma att lemnas utan en till sitt skydd derstädes kvarlemnad garnison, borde i detta fall tillräckligt understöd af denna alltid vara att påräkna vid Waxholm, för att hindra fiendens landsatta trupper att bemäktiga sig öarne, från dem tysta våra batterier samt derefter upprifva de försänkningar och stängsellinier, som hindra hans fartyg att framgå.“

Det *tredje* af Fortifikationschefen uppgifna alternativ, då fienden landsätter en större styrka, lemna jag åsido, då jag icke anser det för det af mig nu afsedda ändamålet vara af vikt att uppläsa det. Fortifikationschefen slutar emellertid med att säga, att i hvilketdera som helst af ofvannämnda fall Waxholms nu föreslagna befästningar sålunda *borde* gifva allt behöfligt stöd för för-

Försänkningarna i Kodjupet. (Forts.)

Försänkningarna i Kodjupet.
(Forts.)

svaret af Stockholms inlopp; och ansåg han därför det af 1867 års komité uppgjorda förslag ega en tillräcklig styrka. Det var på grund af detta hans yttrande, Kongl. Maj:t sedermera till Riksdagen framställde det förslag, som derefter antogs och hvartill erforderliga medel beviljades. Men jag upprepar hvad jag sade i början. Hela detta förslag grundar sig på försänkningarnas styrka och 1867 års komité var öfverens om detta förslag endast under förutsättning, att försänkningarne utfördes på så omsorgsfullt, varaktigt och starkt sätt som af komitén föreslagits. Två ledamöter af komitén, Grefve Hamilton och General af Kleen, den sistnämnde då chef för fortifikationen, ansågo emellertid icke dessa försänkningar, äfven uppförda med den styrka komitén föreslagit, vara tillräckliga; utan afgåfvo reservationer emot komiterades förslag, deri af Grefve Hamilton yttrades: "Försänkningar af stora dimensioner och fast byggnadssätt utgöra utan tvifvel ett särdeles godt medel att hindra en fiendtlig flottas framträngande, och äro ofelbart skyddande mot en öfverrumpling. Oförstörbara kunna de likväl icke göras. Förr eller senare skola de genombrytas af en fiende, som, utan att spara kostnad, kunnat använda en längre tid att anskaffa alla de medel, den tekniska konstfärdighetens utveckling erbjuder honom, att öfvervinna de hinder, af hvilka han vet sig mötas, äfvensom för att under det härmed förenade arbete bereda sig nödigt skydd. De af komitén föreslagna försänkningar äro visserligen ganska starka, dock ej så, att de ej kunna förstöras med redan kända redskap, och naturligtvis ännu lättare med ytterligare förbättrade maskiner. Vore icke förhållandet sådant, skulle *en* försänkning i hvarje sund, uppförd på det sätt, som ansågs ega största fasthet, vara tillräcklig, vara komitén har emellertid föreslagit tvenne försänkningar af olika byggnadssätt i hvarje inlopp och dermed gifvit tillkänna sin åsigt, som äfven jag delar, att den föreslagna yttre försänkningens linien allena icke lemnar nödig trygghet." Sedan Grefve Hamilton sålunda yttrat hvad han anser dessa försänkningar hafva för betydelse, framhåller han, att de, oaktadt den stora fasthet, hvarmed komitén åsyftat att bygga dem, enligt hans förmenande ändock icke ensamma erbjödo ett tillförlitligt försvar, utan borde dels vid Waxholms-sundet och dels vid Pål-sundet anläggas ett antal permanenta fästningsverk, så att en stark inre tredje försvarslinie funnes att tillgå bakom de begge yttre försvarslinier, som de föreslagna försänkningarne voro ämnade att utgöra. I samma grundåsigt instämde äfven General af Kleen, som angående det framställda förslaget bland mycket annat yttrar: "Slutledningen häraf kan således icke blifva någon annan än att *hela detta försvar är grundadt hufvudsakligast och nära nog ensamt på försänkningar.*"

Af allt detta framgår, och jag måste derpå fästa herrarnes synnerliga uppmärksamhet, att det är på *försänkningarnes föreslagna och beslutade beskaffenhet*, både komitén, reservanterna, 1869 års Chef för Fortifikationen och dåvarande Chefen för Landtförsvars-Departementet, hvilken accepterade Fortifikations-chefens förslag, i en af dess allra mest väsentliga delar hafva grundat för-

svaret af inloppet till Stockholm, i afsigt att göra det omöjligt för en fiendtlig flotta att utan stora förberedelser och ansträngningar dit inkomma. Nu har deremot år 1876 blifvit beslutadt, visserligen icke att helt och hållet uppgifva idén att, i stället för genom försänkningar, genom anläggande af försänkningar söka skydda landets hufvudstad emot anfall från sjösidan: men att detta antagna försvarssystem högst väsentligt skulle försvagas. ty, i stället för att, enligt komiténs plan, under fredstid i det så kallade Kodjupet, skulle lemnas öppen en ränna af 70 fots bredd och 12 fots djup, har nu tillåtits att denna ränna skulle blifva 200 fot bred med samma djup och jemväl hela Finnhålet lemnats öppet. Man skulle möjligen kunna säga, att det icke mycket kan hafva att betyda, att under fredstid den nämnda rännan behålles 3 gånger så bred, som först var påtänkt; men utom det att utfyllandet i den stora breda rännan icke kan göras nog, när den först vid ett förestående krigsutbrott i hast skall utföras, hafva revisorerne med hänseende härtill fäst uppmarksamheten på en märklig omständighet. Om man nemligen gör en 70 fots bred ränna och leder densamma så som komitéen hade föreslagit intill någon af de infartssundet närmast omgifvande holmarne, så att det bestämda djupet af 12 fot erhålles af sundets der närmare stranden naturliga djup, erhåller rännan under sig en försänkning så stark att icke någon menskelig makt kan göra den starkare, emedan naturen sjelf bidragit till densammas starka byggnadssätt; men breder man deremot ut rännan, sjunker den naturliga botten ju längre man kommer från holmen allt djupare och djupare, med den påföljd att konstgjord fyllning deröfvan på måste anbringas, och att vid rännans begge ändar och på sidorna om rännan, naturliga djupa gropar komma att finnas, i hvilka hela den nedlagda fyllnaden kan nedkastas och derigenom röjas ur vägen med långt större hastighet än om man varit nödsakad släpa alltsammans öfver en mycket lång och fast under sin hela längd endast 12 fots djup bank. Således är den nu medgifna förändringen högst väsentlig och följden häraf måste blifva att all den nytta och fördel med detsamma bortfaller, som varit väntad, att vinnas genom den enligt 1867 års komité-förslag förändrade planen för försvarsanläggningarne omkring Waxholm, — hvilken plan, då den ur den synpunkten kunde anses mindre lämplig att den flyttade det egentliga försvaret från midten af den linie, som skall försvaras, till den ena flygeländan, afsåg att detta fel skulle hjälpas derigenom, att man genom de der föreslagna dubbla försänkingsliniernas stora dimensioner och fasta byggnadssätt skulle göra de förut öppna mellersta inloppen alldeles otillgängliga.

Jag har förut fäst uppmarksamheten på två af de olika sätt hvarpå Chefen för Fortifikationen förutsatt, att ett anfall utifrån sjön emot landets hufvudstad skulle komma att ega rum. Det första var genom öfverrumpling af en fiendtlig flotta af bepansrade mindre djupgående fartyg, utan trupper till landstigning, men försedd med ett tillräckligt artilleri att inom få timmar förstöra hela staden, och jag hemställer om icke blotta möjligheten af

Försänkningarne i
Kodjupet.
(Forts.)

färan härför måste anses vara af den allra största betydelse. Det kan visserligen sägas att man bör kunna förutse ett krig långt innan det utbryter, och nog kan det hända ibland, att åskmolnet länge starkt och hotande synes vid horisonten innan det kommer till utbrott och blixten slår ned; men under den tiden kan det lätteligen vara farligt för en svagare stat att ämna rusta sig till försvar. och dessutom går det icke, såsom mången föreställer sig, att i hast, under en tidpunkt då man får mycket annat att göra. åstadkomma försänkningar af en sådan fasthet, som de ifrågavarande måste hafva, i fall de skola tjena till någonting.

Dertill erfordras många dagar, och vi veta väl hvad under nuvarande förhållanden *många dagar* i fråga om krigshändelser betyda i vår verldsdel. Vi skulle säkerligen icke lemnas många dagar i fred. för att verkställa sådana försänkningar på i öfrigt alldeles oförsvarade ställen.

Det är väl sant, att vi kunna hafva många andra punkter, som också behöfva försvaras. och att, genom att stänga inloppet till Stockholm, vi icke skyddas från anfall på andra håll; men jag hemställer, om det ändock icke är af ofantligt stor vikt, att Stockholm, som kan anses för landets hjerta och som innesluter så mycket dyrbart, skyddas på ett sådant sätt att icke ett dussin monitorer och andra fartyg af högst 12 fots djupgående, som under någon förevändning, i närheten af våra kuster hållit sig beredda dertill, på några få timmar kunna uppkomma å Stockholms ström och derifrån antingen genast diktera fredsvilkoren eller andra oss bindande förelägganden eller spränga i luften och skjuta ned allt som finnes i vår hufvudstad och sätta sig i besittning af den del utaf vår flotta, som till sitt skyddande dit må hafva inlupit. Det är icke någon obetydlig sak, hvarom här är fråga, och, då hela olägenheten af den en gång uppgjorda och godkända planens fullföljande skulle bestå deri, att några fartyg finge använda några minuter längre på vägen mellan Östersjön och Stockholm, under det de i allt fall erhöle en rakare och mera öppen segelled än förut att passera, kan jag således, om jag å ena sidan uppställer denna olägenhet och å den andra den minskade färan och fördelen af en bättre segelled, icke se något skäl till jemförelse.

Jag har ingenting att erinra mot det slut, hvartill Stats-Utskottet kommit; ty för tillfället kan icke någon annan framställning formuleras. och jag vet knappt, om, oakadt anmärkningens stora betydelse, någon annan kraftigare formulering skulle kunnat utgå ens från det Utskott, till hvilket Stats-Utskottet tyckes hafva velat hänskjuta saken. Men då man, som vi, är nog lycklig att lefva i ett konstitutionelt samhälle, der talet är fritt och allt som händer är öppet för offentligheten, eger man äfven icke blott rätt utan också pligt att framställa och framlägga hvad man anser felaktigt eller för sitt land skadligt. Det enda ändamål, jag med detta mitt yttrande åsyftat, har derföre varit att få fasta uppmärksamheten på den högst viktiga saken och uttala min önskan, det Kongl. Maj:ts regering, till hvilken jag måste hysa stor tillit i de saker, som falla inom dess verksamhetsområde, måtte

taga denna fråga i förnyadt noggrant öfvervägande. Jag kan icke föreställa mig, att detta nyss fattade beslutet kan vara bestämdt att gälla för så lång tid, att icke en väl behöflig revision deraf ganska snart må kunna ega rum; och skulle man anse detta beslut att hålla segelleden förbi Waxholm fortfarande öppen för sjöfarten verkligen vara af sådan vikt, att någon ändring deri icke kan ske, tror jag att det måste blifva regeringens omsorg att göra upp en annan plan, minst lika stark, som den af de båda förut nämnda reservanternas framställda, med en af fasta förskansningar bildad inre befästningslinie att skydda inloppen omkring eller förbi Waxholm, om försänkningarne icke skulle kunna bibehållas sådana, att de hindrade en fiende att derigenom framtränga.

Hvad jag med mitt yttrande vid detta tillfälle åsyftat, har som sagdt, varit att fästa uppmärksamheten på denna viktiga sak, så att regeringen, representationen och allmänheten måtte hafva ögonen fästade derpå och att man må tänka sig väl för, innan man låter Stockholm, rikets hufvudstad, få fortfara att vara utsatt för ett ohindradt plötsligt anfall af ett större eller mindre antal, men oss öfverlägsna, bepansrade fartyg, så grundgående, att de kunna passera genom Kodjupet och Finnhällets 12 fot djupa nu alldeles oförsvarede farleder.

Herr von Kræmer: Det är visserligen sant, att fred är det normala tillståndet och krig det abnormalt; men deraf följer dock icke, att det kan vara rätt att, för att befördra fredens intressen, helt och hållet frånse hvad kriget fordrar, allra minst om den fördel, som berörda intressen genom ett sådant frånseende skulle vinna, icke står i något rimligt förhållande till den gjorda uppoffringen. Detta är dock hvad man vid detta tillfälle synes mig hafva gjort, då man, för att bereda handelsfartygen en 12 eller 21 minuters kortare väg till Stockholm från utkanten af skärgårdarne, helt och hållet sönderrifvit den försvars- och stängningsplan, som skulle förskaffa hufvudstaden trygghet mot fiendtliga öfverfall. Den föregående talaren har förekommit mig i hvad jag väsentligen ville säga, så att jag nu icke behöfver ingå i några detaljer; jag har blott velat uttala min öfvertygelse, att befästningarna vid Fredriksborg under sådana förhållanden äro i det närmaste gagnlösa, och om der stå omoderna kanoner af 1864 års modell, såsom jag vid ett föregående tillfälle omnämnde, så kan det nu vara temligen likgiltigt; de komma sannolikt aldrig att blifva aflossade, enär fienden utan tvifvel väljer att gå den väg, som genom dessa förändringar blifvit lemnad honom öppen och der han icke möter något allvarsamt motstånd. Denna förändring synes mig sålunda ganska betänklig, och de motsatta intressena äro ingalunda jemnt mot hvarandra afvägda. Den förkortning i väglängd, som de från Furusund kommande fartygen skulle vinna, är ju blott $\frac{1}{2}$ af hela vägen till Stockholm, och för de från Landsort kommande bliv vinsten försvinnande liten eller blott $\frac{1}{57}$ af vägen. Vidare bildar farleden genom Fredriksborgssundet en vinkel, för hvars passerande endast två vindar äro af nöden, medan deremot för pas-

Försänkningarne i Kodjupet.
(Forts.)

Försänkningarna i Kodjupet.
(Forts.)

sagen öfver Kodjupet alla kompassens vindar behöfvas. I likhet med den föregående talaren har jag, ehuru icke något positivt yrkande vid denna punkt kan göras, dock velat uttala min tanke, att man här, för tillgodoseende af ett mindre väsentligt freds- och handelsintresse, nemligen beredandet af en rent af obetydligt kor-rare segelled till Stockholm, uraktlätit att egna tillbörligt beaktande åt ett vida viktigare intresse, nemligen hufvudstadens skyddande mot öfverfall i händelse af ett plötsligt påkommande krig. Det är visserligen sant, att Stockholm är en betydande handelsstad, och att det ligger i dess intresse, att segellederna till dess hamn förkortas; men man måste dock äfven komma ihåg, att Stockholm framför allt är landets hufvudstad, och att det slag, som drabbar denna, kan nära nog dödligt drabba hela Sverige och dess försvarskraft. Deri ligger det betänkliga, och jag kan vid sådant förhållande ej annat än anse det orätt att för ett enskildt handelsintresse och på grund af en korporations framställning förändra en af Kongl. Maj:ts och Riksdagen uppejord försvarsplan. Det är detta jag ansett mig böra med några ord påpeka.

Herr Statsrådet Weidenhjelm: Det är med anledning af de anmärkningar, här blifvit framställda mot Kongl. Maj:ts beslut om företagande af vissa inskränkningar i försänkningarna vid Kodjupet och det s. k. Finnhålet, som jag anhåller att få yttra några ord. Jag torde dervid först få lästa uppmärksamheten på, att den så kallade förändringen i befästningsplanen visserligen icke innebär någon rubbning af planen i sin helhet. Förändringen innebär icke, att försänkningarna i dessa båda sund skulle ur samma plan uteslutas, utan endast att tills vidare under fredstid ett uppskof med utförandet af dessa försänkningsarbeten till hela dess utsträckning skulle medgifvas.

Den af 1867 års komité föreslagna planen innehåller, att sunden borde grusfyllas till 5 fot under vattenytan med undantag af en mindre öppning i Kodjupet. Enligt det nu medgifna tillståndet skulle försänkningarna stanna 12 fot under vattenytan och rännan i Kodjupet blifva 200 fot bred med en kam af 66 fots bredd. Genom arbetets fortsättande till denna gräns, eller just nått och jemnt så långt, som de till försänkningar i Stockholms skärgård anslagna medel stått bi, är det så långt framskridet att enligt af Chefen för fortifikationen meddelade upplysningar, kompletteringen af sundens stängning, enligt plan, inom loppet af 14 dagar efter derom gifven befallning kan verkställas och att, om större skyndsamhet möjligen skulle kunna blifva af nöden, sunden på 16 timmar kunna fyllas genom att derstädes försänka med sten lastade prämar och skutor.

Det är icke antagligt, att i norden skulle utbryta ett krig, till hvilket man icke skulle hafva sett något tecken 14 dagar innan fienden vore utanför Kodjupet, och därför tror jag icke det ligga någon ökad våda för Stockholm i det beslut, som nyligen i handeln och sjöfartens intresse blifvit fattadt. Jag vill dock tillägga, att, om de medel, som till försänkningsarbetena i Stock-

holms skärgård blifvit af Riksdagen anslagna, hade varit tillräckliga till dessa arbetens fullföljande, enligt planen. Jag af ekonomiska skäl skulle hafva tvekat att tillstyrka bifall till den gjorda ansökningen, emedan ett afbrott i dylika arbeten alltid måste förorsaka ökade kostnader. Men då så icke var förhållandet, utan det skuile blifvit nödvändigt att begära särskildt anslag för dessa arbetens fullbordande, så ansåg jag, då ett uppskof icke medförde någon vada och högst väsentliga förbättringar i vårt försvarsväsen af denna Riksdag kräfde betydliga anslag, framställningen om medel till spärrningsarbetets kompletterande kunna anstå.

*Försänkningarna i
Kodjupet
(Forts.)*

Herr Wallenberg: Jag anhåller att få börja, der Chefen för Landtförsvarsdepartementet slutade, nemligen i fråga om medlens otillräcklighet. Det var en stor lycka, att dessa voro så knappa, att de icke räckte till att låta fylla igen farvattnet.

Den förste talaren har åberopat befästningskomiténs betänkande af år 1867 och Kongl. Maj:ts år 1869 aflättna proposition. Sedan dess hafva likväl åtta år förflutit, och jag tror icke, att Kongl. Maj:t år 1869 kunde föreställa sig, att frågan om vårt försvar i öfrigt skulle framskrida så långsamt, som den under dessa åtta år beklagligen gjort. Vi stå, efter min uppfattning, ännu så långt från att vara redo till att fatta beslut i våra öfriga försvarsfrågor, att igenfyllandet af ett farvatten är en alltför enstaka åtgärd att tjena till någonting, helst vi icke hafva något annat att försvara Stockholm med än en fästning, som troligen ingen kommer att anfalla; och efter hvad jag hört bra många erfarna män försäkra såsom sin öfvertygelse, kommer Stockholm icke heller att angripas genom att Kodjupet och Waxholmen forceras, då så många andra vägar finnas, och Stockholm på alla sidor i öfrigt ligger öppet för hvarje anfall. Jag upprepar att, då man icke gör något för landets försvar i öfrigt, igenfyllandet af ett i sig sjelft ganska trängt farvatten är en så otillräcklig åtgärd, att det uppskof, Kongl. Maj:t i denna fråga medgifvit, i handels- och sjöfartens gagn synes mig särdeles välbetänkt.

En talare har här för oss uppläst utdrag af komitébetänkanden och dessa betänkanden ega nog stort värde i teorien; men då vi icke se några praktiska påföljder af de råd, som deri gifvas, tror jag, att vi kunna vänta att åberopa dem, till dess vi få se något annat resultat deraf än att man bygger en enda fästning; och det är allt, som blifvit gjordt under dessa åtta år. Man öfverlägger ännu i denna stund om en ökad värnepligt och om mycket annat, som skall komma i stället för det man rifvit ned, och medan man i godan ro och med mycket lugn funderar härpå, talar man om att "hufvudstaden skall blifva öfverumpiad", utan att dock af denna farhåga låta sig störas i sitt sätt att behandla försvarsfrågorna i öfrigt. I afseende hvarå tiden får ha sin gilla gång och årtionden förflyta utan att något beslut, som kan hafva någon praktisk följd, blifver fattadt. Så står det till, och felet

Försänkning-
garne i
Kodjupet.
(Forts.)

är icke ensamt Kongl. Maj:ts, utan båda statsmakterna dela därför ansvaret.

Den talare, som först hade ordet, yttrade, att den föreslagna rännan skulle hafva blifvit tillräcklig, ty den skulle få 70 fots bredd. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att den skulle visserligen få 70 fots bredd *vid vattenytan*; men emedan sidorna måste dosera så skulle rännan, enligt förslaget, blifva i botten endast *trettio fot* bred och det vore att förvandla ett farvatten till ett dike. Intet fartyg af större dräktighet skulle kunnat passera derigenom utan hjälp af bogsering, och ifall två fartyg skulle mötas måste de vara mycket små.

Nu har Kongl. Maj:t medgifvit, att detta farvatten tills vidare skulle få vara öppet till tolf fots djup. Påminner icke Herr Talmannen sig, att för någon tid sedan sades det, att *Baggensstäket* borde upprensas till tolf fots djup och att derigenom skulle beredas stor lättnad för skärgårdsförsvaret samt att faran för händtligt anfall vore ringa, emedan sundet nastigt nog åter kunde fyllas. Handelssjöfarten tänkte man visserligen icke på den gången, men det uppgafs kunna hända, att en flottilj blefve angripen och behöfde på den vägen *kunna* komma in till Stockholm. Sådana voro åtminstone åsigtarna hos somliga af de strateger, som yttrade sig i frågan.

När det nu skulle kunna gå an att upprensa detta sund till tolf fots djup, utan nya befästningar inser jag icke, hvarför man ej för framtiden skulle kunna bibehålla inloppet genom Kodjupet vid *samma* djup, då man der har både Rindö och Waxholmen. Min enskilda mening angående Baggensstäket är den, att detta icke blifver upprensadt förr än en blifvande fiende åtager sig detta bestyr, och det får han nog göra aldeles ostörd, ty vi hafva der icke något Fredriksborg och ingenting annat heller. Då nu ett farvatten finnes, kan jag icke se någon anledning att blott och bart för en skuggrädsla låta fylla igen detsamma, innan i öfrigt något annat blifvit gjordt, på grund hvaraf det kan antagas att vi kunna försvara landet åtminstone mot rimliga anfall.

En ärad talare yttrade något om "ortintresse;" men han glömde att Stockholm dock är *hufvudorten* i riket, och att det är af vigt för hela landet att hafva öppen och lätt kommunikation med denna hufvudort. Här är icke fråga om ett lokalt eller småaktigt intresse, utan om ett stort intresse, som visserligen kan åsidosättas, ehuru man handlar oklokt, om man det gör.

Då Stats-Utskottet sagt, att denna fråga egentligen tillhörde annat Utskott, inskränker jag mig till att instämma med Utskottet i denna del och anhåller, att punkten måtte blifva lagd till handlingarne.

Herr Mannerskantz: Jag ber att få yttra några ord med anledning af den siste ärade talarens anförande. Han sökte framhålla, att det icke vore någon fara att förändra en af befästningskomitén för 10 år sedan utarbetad plan angående försänkningarne och försvarsanstalterna vid inloppet till Stockholm. Men denna

plan, som då uppgjordes, och sedan med högst betydliga kostnader blifvit till slutet utförd i ändamål att skydda inloppen vid både Waxholm och Fredriksborg, antogs icke blott af komittén utan, sedan alla auktoriteter blifvit hörde, som i saken haft rätt att yttra sig, har densamma af Cheferne för Fortifikation och Landtförsvars-departementet samt af Kongl. Maj:ts Regering och Representationen blifvit till fullo gillad och till utförande i sin helhet godkänd.

Den siste talaren frågade, hvad tjenar det till att befästa inloppen till Stockholm, då icke något annat göres för att försvara landet? Men jag å min sida frågar: hvad höra dessa båda saker tillsammans? Skall man icke göra *något*, därför att man icke kan göra *allt* på en gång? Är det icke skäl att tillstänga alla dessa öppna portar, hvarigenom fienden kan intränga midt i hjertat af landet och der hastigt tillfoga oss den största skada? Om jag antager, att hela landet hade beväpnat sig och på alla klippor, som omgifva inloppen till Stockholm, stodo väpnade män för att söka hindra en fiende att komma fram under den nedanförgående segelleden, skulle ju ändock monitorer eller andra bepansrade fartyg, kunna lika lätt komma upp till Stockholm; allt som gjorts till landthärens förstärkning skulle i detta hänseende tjena till intet. Är det ena godt, bör jag väl icke förskjuta att skaffa mig det därför, att det fattas mig ännu annat, som också är godt, ett annat, som jag, fast för samma ändamål, också behöfver. Det obestämda uttrycket "*man*", som blifvit användt om dem, som lägga hinder i vägen för uppställandet af en fullt rustad folkhär i landet, kan så mycket mindre träffa mig, som jag sedan många år ifrat för allt, som kan tjena att stärka vårt lands försvar och således så väl för detta nyssnämnda mål som för Stockholms be-
fästande på sätt nu varit ifrågasatt.

Chefen för Landtförsvars-departementet har anmärkt, att de för ifrågavarande arbeten anslagna penningar icke skola varit tillräckliga, och att regeringen icke till denna Riksdag velat göra framställning om erforderliga medel för arbetets fullständiga verkställande, då landet dessutom under året hade så stora utgifter för sitt försvar. Hvad nu detta angår, förmodar jag, att, då dessa försänkningar beräknats kosta år 1870 redan dertill anslagna 280 å 300 tusen kronor, som sedan näst blifva använda för att få största delen af grusmassan nedlagd, det icke gerna kan fattas mer än några få 10,000-tal kronor för att fullborda det återstående arbetet, och om man också i år för de stora utgifterna till landets försvar i öfrigt icke ansett lämpligt att begära de bristande medlen, hoppas jag att det åtminstone till nästa år skall kunna beredas tillgång, att fylla denna nu uppgifna brist.

Hufvudstadens verkliga intresse är det som jag velat försvara. men det är *Stockholms* förmenta intresse, som talaren på stockholmsbänken sökt skydda. Nu menar jag med Stockholm, denna stads handlande befolknings intresse, då jag deremot tänkt på hela landets välfärd, när jag talat om hufvudstadens intresse, att vara emot anfall sjövägen väl försvaradt; och hela statens intresse

*Försänkning-
garne i
Kodjupet.
(Forts.)*

kan väl icke få göras beroende deraf, att några ångbåtar anses behöfva ett par minuter mer eller mindre på vägen än eljest. Framtiden kommer att döma. huruvida jag haft rätt. då jag sökt framhålla denna frågas stora vikt.

Fästän man nu icke ser någon fara framför sig kan den likväl, kanske när man minst väntar den, komma; och jag för min del har velat afsäga mig allt ansvar för hvad som kan inträffa, om icke då något, som erbjuder tillräckligt skydd, har blifvit gjordt till landets eller, som nu varit i fråga, för dess hufvudstads försvar.

Herr von Möller: Då déchargebetänkandet från Konstitutionsutskottet framlades för Kammaren, yttrade jag mig icke, ehuru jag hade reserverat mig mot detsamma. Jag skulle icke heller nu hafva uppträdt, om icke chefen för Landtförsvarsdepartementet hade yttrat sig. Jag tänker icke heller nu falla ett ord om hvad statsrådsprotokollen rörande denna fråga innehålla, emedan jag anser deras granskning vara inskränkt till Konstitutions-Utskottet. Men öfver andra handlingar och sådana, som enligt Tryckfrihets-förordningen kunna komma hvarje svensk man till del, anser jag mig vara berättigad att här yttra mig.

Den förste talaren har gjort en längre historik öfver dessa försänkningar, men det sista bladet i densamma har han icke nämnt, och det är ett af den nuvarande chefen för Fortifikationen afgifvet yttrande angående Stockholms Handels- och Sjöfarts-nämnds underdåniga hemställan: "att de *till utförande* anbefalda försänkningarne måtte i så fall modifieras, att Finnhålet skulle bibehållas vid 12 fots djup och Kodjupet få en genomfartsväg af 200 fots bredd och 12 fots djup". Med anledning häraf har bemälda chef yttrat angående *Kodjupet* "att han anser, att en *något* större men ej djupare öppning, endast *i ganska ringa mån kunde inverka på försvaret* och att den af Handels- och Sjöfarts-nämnden föreslagna bredden 200 fot derföre *ej innebure* någon fara, om försänkningen fylls till 12 fots djup". Han tillägger: "det blir lätt och hastigt verkställt — om fyllningssten upplägges färdig på passande ställe — att dermed lasta några få, vanliga roslagsskutor och sänka dem samt dermed stänga genomfarten."

Beträffande *Finnhålet* säger han: "det är obestriddigt, att flera öppningar i försvarslinien, än som för eget bruk i krigstid behövas, ej kunna undgå att *i mer eller mindre mån bidraga till liniens försvagande* och att de, om ock hvar för sig ej särdeles betydliga arbeten, som vid krigsutbrott måste ske för dessa öppningars stängande, möjligen kunna på ett *betänkligt* sätt öka dem, som då i alla fall komma att erfordras"; dock tillägger han: "hyser jag *ej någon större betänklighet deremot*, om rännan fylls till 12 fot och sten upplägges i grannskapet". I stället för 30 fots bredd i botten, tillstyrker han en bredd af ända till 350 fot. Detta är hans "något"! Om skilnaden mellan 30 och 350 så kan benämnas, öfverlemnar jag åt Herrarne sjelfva att bedöma.

Chefen för Landtförsvars-departementet yttrade, att försänkningensarbetena äro uppskjutna blott *tillsvidare*. Detta är en tröst

för dem, som hysa i saken samma åsigter, som Försvars-komitéen. Kongl. Maj:t sjelf, och Dess Regering år 1869. Dock får jag anhålla om ursäkt om jag icke riktigt förstod, då det yttrades, "att det icke fans tillräckliga anslag." En talare på Stockholmsbänken har till och med yttrat, "att det vore en *lycka*, att det icke finnes penningar för detta ändamål". Men då man vet, att redan sistlidne höst kontrakt blifvit uppgjort om Finnhålets fyllande och att chefen för Fortifikationen önskade ett snart afgörande, huru dermed skulle vidare förfaras, röjer åtminstone icke detta kontrakts uppgörande, att brist på tillgångar då egde rum. Försänkningarne vid Kodjupet ingingo till och med i detta årets arbetsplan.

Försänkningarne i Kodjupet.
(Forts.)

Om det också låter sig göra, såsom den *nuvarande* chefen för Fortifikationen ansett, att dessa försänkningar kunna fullbordas, antingen helt långsamt, inom 14 dagar, eller ock skyndsamligen, på 16 timmar, så strider likväl detta mot hvad en *före detta chef* för Fortifikationen, mätande faran af att öppna Baggensstaket, utan att ega fullt starka och bepansrade batterier till inloppets skydd, sagt, då han talat om försänkningars mindre förmåga att lemna den trygghet, som ur militärisk synpunkt fordras, och dervid yttrat följande: "jag vet visserligen, att den öfvertygelse, jag uttalat om oförsvarade försänkningars mindre förmåga att lemna den trygghet, man ur militärisk synpunkt nödgas fordra, strider mot den opinion, som råder hos representanterna för handelsjöfarten, hvilka naturligtvis önska se så få svårigheter som möjligt uppstå mot ett företag, som i hög grad skulle underlätta denna sjöfart. De söka ock derför stöd för sin uppfattning uti yttranden af skickliga civilingenjörer, men dessa ihågkomma eller uppfatta icke alltid den *mycket stora skilnaden* att utföra ett sådant arbete under fredens lugn, med full tillgång på arbetare och arbetsredskap samt *ostörda* af främmande, öfvermäktiga inflytanden och att göra samma arbete under kommande krig; då krafterna behövas å alla håll, kanske till och med under inverkan af en i det omedelbara grannskapet rasande strid. Att då utföra ett större arbete och på kommando i ett gifvet ögonblick samt på ytterst kort tid, är en sak, som torde vara svårt att på förhand garantera". Så tänkte den då varande chefen. Den nuvarande tänker annorlunda; men tiderna förändras och vi med dem.

Jag har ansett mig böra tillägga detta; och då jag blifvit af Kammaren vald till ledamot af Konstitutions-Utskottet, der jag ensam varit reservant i denna fråga, har jag velat begagna detta tillfälle att söka någorlunda försvara en åsigt, som jag delar med statsrevisorerna.

Herr von Kræmer: Chefen för Landtförsvars-departementet har yttrat, att ingen förändring skett i den ursprungliga försänkingsplanen. Detta yttrande förefaller mig dock icke fullt riktigt, då försänkingsarbetena uti det så kallade Finnhålet blifvit *helt och hållet inställda*, således en del af den fastställda försänkingsplanen aldeles förändrad. Huruvida det verkligen kan blifva möj-

Försänknin-
garne i
Kodjupet.
(Forts.)

ligt att, i händelse af krigsfara, på en så kort tid, som Chefen för Landtförsvars-departementet uppgifvit, fylla försänkningarne, derom vågar jag med honom, som nödvändigtvis måste ega så öfverlägsna specialinsigter i dessa saker, icke tvista, men jag tror dock, att det kan vara tvifvelaktigt. Det nu framkomna innersta skälet, som af Herr Statsrådet blifvit anfördt, för arbetets inställande för närvarande, eller att medlen voro slut, är högst beaktansvärdt, men det torde blifva än mera gällande vid en hastigt påkommande krigsoro, då penningetillgångarne tagas i anspråk på alla möjliga håll. Emellertid synes det klarligen, att Stockholms Handels- och Sjöfarts-nämnds anhållan kommit mycket väl till pass, och man kan således nu upphöra att undra öfver att den så hastigt vann bifall.

En talare på Stockholmsbanken har förebrått oss på motsidan, att vi icke äro konsekventa, emedan vi, oaktadt representationen icke vill göra något för landets försvar i öfrigt, så strängt hålla på just denna enstaka del af försvaret, nemligen försänkningarne uti inloppen till Stockholm. Dertill tager jag mig friheten anmärka, att det synes mig alldeles icke konstateradt, huruvida representationen vill göra eller icke göra någon förändring i vårt försvarsväsen — — jag säger med flit *förändring*, ty jag påstår att vi dock *hafva* ett försvar, om ock det kan tariffva någon *förbättring*. Hittills har det egentliga skälet, hvarför icke någon ändring skett uti vårt försvar, varit det, att icke något tillfredsställande förslag hittills blifvit framlagdt. Det är således en stor principskilnad mellan att förändra något, utan att man säkert vet hvad som skall sättas i stället, och det att öfvergifva en plan till försänkningar, som både Regeringen och Representationen funnit tillfredsställande och såsom sådan blifvit faststald.

Herr Adelsköld: Jag hyser den öfvertygelsen att jag är lika varm vän till ett starkt försvar som de talare, hvilka yttrat sig för sundens igenfyllande efter den uppgjorda planen; men jag tror, att de med denna sin kärlek för landtförsvaret gått något för långt i sina farhågor. Jag tror mig såsom ingenjör kunna försäkra, att det verkligen låter sig göra att på några få timmar göra sunden så ofarbara, att en fiende skall behöfva månader för att upprepna dem och heldre välja en annan väg till Stockholm. I krig, då faran står för dörren och vårt vara eller icke vara beror på kraftiga åtgärder, griper man till hvarje medel att försvara fosterlandet. På Stockholms ström ligga alltid skutor och ångbåtar och om man använder dylika till sänkning i sunden, hvilket kan gå mycket hastigt, skall det erfordras lång tid för en fiende att få dem farbara. Dessutom kan man i dessa ångbåtar eller skutor, före sänkning, nedlägga minor, hvilka göra det för en fiende ytterst farligt och afskräckande att bedrifva rensningsarbetet. Under den hittills varande diskussionen, synes man äfven helt och hållet förbisett, att det finnes undervattensminor. Om sådana användas i Waxholmssundet och andra sund, skall en fiende hysa stora betänkligheter att der inlöpa. Jag för min del tror således

att, då vi hafva batterier för att skydda minlinierna, de yttrade farhågorna äro mycket öfverdrifna.

Man såg under det sista fransk-tyska kriget, då franska flottan var den tyska ofantligt mycket öfverlägsen, att de franska fartygen icke vågade sig in uti de tyska hamnarne, just därför att fransmännen visste, eller trodde att der fans ett minförsvar; och orsaken härtill ligger deruti att en fara, som man icke ser eller kan undvika, alltid förefaller mera afskräckande än den man har för ögonen och är i tillfälle att bedömma. Jag föreställer mig, att minor komma att för framtiden blifva det bästa försvaret för våra hamnar och sund. Jag har velat nämna detta, för att söka minska de farhågor, som möjligen uppstått hos en och annan af Kammarrens ledamöter på grund af de anföranden, vi hafva hört. Jag för min del tror därför att regeringens åtgärd att tillis vidare tillåta en större öppning af de omtalade inloppen till Stockholm i stället för att förtjena klander varit mycket välbetänkt, äfven om, såsom Herr Krigsministern förklarar orsaken, varit någon brist i anslagsbeloppet, då den icke, så vidt jag kan finna minskar vår försvarskraft, men i hög grad bidrager till den betydliga sjöfartens underlättande från och till landets förnämsta handelsstad.

Försänknin-
garne i
Kodjupet.
(Forts.)

Herr Wallenberg: Jag vill blott med några ord besvara Herr Mannerskantz' yttrande, i det han förebrådde mig att hafva begagnat det obestämda uttrycket "*man*", då jag sagt att *man* icke gjorde det eller det. Om jag icke blifvit förstadd, ber jag härmed få förklara, att jag vid detta tillfälle med ordet *man* naturligtvis menade *de båda statsmakterna*. För öfrigt får jag upppepa, att, då *man* icke vill göra något annat än fylla igen våra farvatten, går man till väga på samma sätt som den, hvilken stoppar bomull i öronen och, blundar, och därför han ingenting hör eller ser, tänker, att allt är godt och välbestädt med hans trygghet.

Öfverläggningen förklarades slutad och Utskottets anmälan lades till handlingarne.

§§ 3—9.

Utskottets hemställanden bifollos.

Härefter anmälde sig och yttrade:

Herr Wallenberg: Då någon angriper mig för hvad jag här från bänken yttrat och förklarar detsamma icke vara öfverensstämmande med sanningen, anser jag mig med Herr Talmannens goda minne och Kammarrens bifall berättigad att försvara mig, ty derigenom försvarar jag också Kammarrens anseende, då Kammarren måhända någon gång fattat sitt beslut i viktiga saker just med anledning af uppgifter, som här blifvit af mig lemnade.

I "Nya Dagligt Allehanda" för den 10 i denna månad före-

kommer en artikel, med öfverskrift: »*Herr Wallenberg contra statsrevisorerna*» och undertecknad "*Statsrevisor*". Men som der icke finnes något namn, ber jag få tillkännagifva, att min innerliga öfvertygelse är, att icke någon *Statsrevisor* skrivit den artikeln, ty en statsrevisor är en offentlig man, som icke bör tveka att stå för hvad han yttrar i det offentliga, angående de föremål som komma under behandling.

Således är här tydligen ett missbruk af benämningen Statsrevisor begånget. Sjelfva artikeln börjar sålunda: "Insändaren anhåller att härmed få lemna ett bidrag till den gamla erfarenheten af huru stundom uppgifter lemnas, som vid närmare granskning icke finnas vara med sakförhållandet öfverensstämmande. Anledningen härtill är den inom Första Kammaren förefallna diskussion rörande sistlidet års statsrevisorers af Stats-Utskottet tillstyrkta framställning rörande ökad amortering af statslånet till Gefle—Dala jernvägsaktiebolag".

Enligt det justerade och tryckta protokollet för den 17 sistlidne Februari har Herr Wallenberg rörande denna fråga, bland annat, yttrat: "Det är emellertid ett par saker, som jag önskar få rättade i Herrarnes föreställningssätt, innan man skriker till votering. Revisorerna hafva missledt Stats-Utskottet, då de uppgifvit, att 1875 års utdelning var 20 procent utom räntan. Att Stats-Utskottet icke har kunnat sätta i fråga rättigheten af en revisorernes sifferuppgift, faller af sig sjelf, men jag har här Gefle—Dala bolagsstyrelses berättelse, som är tryckt och deruti föreslås att utbetala 15 procent utom räntan, hvilket ock blef bolagsstämmans beslut; således en nedsättning från 20 till 15, eller af 5 procent, som icke blifvit observerad af Herrar revisorer".

Härefter förekommer: "Det är en rätt allvarlig anmärkning, som sålunda blifvit framställd mot statsrevisorerna och det kunde hafva varit skäl att närmare taga reda på förhållandena, innan den utslungades." Efter åtskilliga missledande uppgifter, påstår författaren sig hafva visat att ränte- och vinstutdelningen för år 1875 uppgick till *tjugofem* procent å aktierna i Gefle—Dala jernvägsaktiebolag, och tillägger slutligen följande: "Vi öfverlåta nu till läsarens eget omdöme, om statsrevisorerna lemnat origtiga uppgifter, som missledt Stats-Utskottet, eller om Herr Wallenberg lemnat Första Kammaren oriktig uppgift i afsigt att missleda eller, på grund deraf att han icke tagit kännedom om verkliga förhållandet". Jag har här i Kammaren lemnat den uppgiften, att för år 1875 utgjorde vinstutdelningen och räntan på Gefle—Dala jernvägsaktiebolags aktier *tjugo* procent och icke *tjugofem* procent, såsom det blifvit uppgifvit i statsrevisorernas berättelse. Man kan visserligen antaga, att statsrevisorerna blifvit missledda; men den som skrivit ifrågavarande tidningsartikel kan icke ursäktas med att förebära obekantskap med sakförhållandet, ty då man går till en sådan ytterlighet för att gendrifva en uppgift i denna Kammare, som författaren till denna artikel gjort, bör man också först hafva skaffat sig bättre reda på förhållandena. Här har jag i min hand Direktionens för Gefle—Dala jernvägsaktiebo-

lag berättelse för år 1875. Den innehåller att 120,000 kronor blifvit lemnade i ränta och 360,000 kronor, såsom vinstutdelning för nämnde år. Då aktiekapitalet är 2,400,000 kronor, så gör det tjugo procent som blifvit tillsammans såsom ränta och vinst utdelade. Berättelsen är så klart uppstald, att icke något misstag gerna kan ega rum. Ingående saldo från år 1874 utgjorde 5,019,656 kronor 72 öre, och med tillägg af nya byggnader under året gick det till 5,979,821 kronor 99 öre; om man derifrån drager 97,882 kronor 21 öre, som blifvit afskrifna, får man saldo till 1876 af 5,881,939 kronor 78 öre. På *Trajikkonto* är bruttointkomsten 1,393,990 kronor 15 öre, hvarifrån dragas trafikomkostnaderna, då behållningen blir 660,795 kronor 82 öre. *Vinst- och Förlustkonto* är krediteradt för 666,224 kronor 32 öre, men debiteradt för 208,342 kronor 4 öre, och sedan 97,882 kronor 21 öre äro afskrifna, finnas kvar till *vinstutdelning* 360,000 kronor.

Denna berättelse är underskrifven af Herrar *Casimir Petre*, som har den äran att vara ledamot af denna Kammare, och nu är här tillstådes, samt Borgmästaren i Gefle Herr *J. W. Petre* och Trafikdirektören *C. Hyckert*. Jag tror att icke någon af dessa herrar bruka sätta sitt namn under en oriktig uppgift. För att kunna ytterligare verificera mina uppgifter har jag telegraferat till Gefle och begärt, att den nuvarande styrelsen behagade yttra sig i frågan, och har jag från samma styrelse emottagit följande intyg: Att utdelningen å Gefle—Dala jernvägsaktier för år 1875 utbetaltes med 5 procent i ränta och 15 procent i vinst

Summa 20 procent per aktie

intygas af Gefle den 12 Mars 1877,

Gefle—Dala Jernvägs-Aktiebolags Direktion:

C. F. Mellin. Theodor Hwasser. Carl J. Sehlberg.

Jag är öfvertygad, att jag icke behöfver anföra mera för att gendriva en dylik sanningslös insinuation, som den uti *Nya Dagligt Allehanda*; dock förnyar jag min förklaring, att, enligt min tro, ifrågavarande tidningsartikel icke är författad af någon statsrevisor, utan snarare af min gamle gynnare på "Franska värdshuset."

Herr Rettig: Med anledning af den siste ärade talarens anförande, ber jag att få meddela Kammaren den upplysning, det jag med säkerhet vet, att ränte- och vinstutdelningen för år 1875 å Gefle—Dala-jernvägsaktier utgjorde endast 20 procent.

§ 10.

Herr von Ehrenheim: Då statsrevisorerna ansett, att Ultuna Landtbruksinstitut icke betalt sin skuld till den s. k. "Gillbergska fonden" derför att institutets styrelse låtit i Upsala läns rånteri för "Ultuna Landtbruksinstitut" deponera räntebärande obligationer, motsvarande skuldens belopp, kan jag icke underlåta att härom yttra några ord. Med "Gillbergska fonden" förhåller det sig så, att den blifvit gifven "för att deraf bilda en fond till ett stipendium för elever vid Ultuna Landtbruksinstitut". En del

*Gillbergska
fondens sär-
skiltjande
från Ultuna
Landtbruks-
instituts
medel.*

*Gillbergiska
fondens sär-
skiljande
från Ultuna
Landtbruks-
institutets
medel.
(Forts.)*

af denna fond gafs ursprungligen i obligationer, som städe varit deponerade i Upsala läns ränteri för Ultuna instituts räkning, och en annan del lemnades i kontanta penningar, som varit använda uti institutets rörelse. Då institutet erhöi af Riksdagen ett extra anslag af 80,000 kronor till betalning af institutets räntebärande skuld, inköptes obligationer till ett belopp, motsvarande den del af Gillbergiska fonden, som dittills användts i institutets rörelse, och dessa obligationer deponerades, såsom de andra, i Upsala läns ränteri för institutets räkning. Det har aldrig kunnat falla institutets styrelse in, att denna deras åtgärd skulle blifva föremål för anmärkning, då styrelsen på samma sätt handhaft de äldre obligationerna, och någon anmärkning derom icke blifvit gjord. Allra minst kunde styrelsen föreställa sig, att skulden derigenom skulle anses obetald, då obligationerna blifvit uti institutets räkenskaper bokförda såsom Gillbergiska fondens särskilda tillhörighet. Enligt stiftelsebrevet är Ultuna instituts styrelse målsman för "Gillbergiska fonden", och följaktligen tillkommer styrelsen samma rätt öfver dess depositioner, som de, hvilka skett för institutets räkning. Jag kan således icke inse, att det ligger någon hufvudsaklig vikt uppå, att den ena eller den andra formen användes vid dessa medels deponerande, men hvad jag på det bestämdaste protesterar mot, är den åsigten, att skulden ännu skulle stå obetald, då värdepapper, motsvarande skuldbeloppet, blifvit inköpta, i allmänt förvar deponerade samt uti institutets räkenskaper uppförda såsom tillhörande "Gillbergiska fonden".

Friherre af Ugglas: Då det icke gerna kan vara skäl att till Kongl. Maj:t afläta en skrifvelse af så liten betydighet, som den ifrågavarande, enligt min åsigt, eger, och den siste talaren af lätt begripliga skäl icke ville framställa något yrkande, anhåller jag om afslag å detta skrifvelseförslag. Hela frågan gäller endast att, i stället för, såsom den siste talaren upplyst, det belopp obligationer, som nu blifvit deponerad i Upsala läns ränteri för institutets räkning, revisorerne ansett detsamma bort deponeras för *Gillbergiska fondens räkning*; men då Ultuna instituts styrelse har sig uppdraget att värda denna fond, måste det anses tillräckligt, att fondens medel finnas, samt att de äro — låt vara — för institutets räkning deponerade i Upsala läns ränteri, och blifvit uti institutets räkenskaper bokförda såsom Gillbergiska fonden tillhöriga. För öfrigt tror jag det icke ens kan vara rätt att besvara Kongl. Maj:t med en skrifvelse sådan som denna, hvarför jag yrkar afslag å Stats-Utskottets ifrågavarande förslag.

Herr von Kræmer: Jag vill icke länge uppehålla Kammarren, men ber dock få yttra några ord med anledning af en utaf den förste talaren gjord invändning, att det skulle vara likgiltigt, om de ifrågavarande medlen vore deponerade för Ultuna instituts räkning eller om de, som de bort vara, deponerats för "Gillbergiska fondens räkning". En af de sista paragraferna af donationsbrevet innehåller nemligen en föreskrift om, huru med fondens medel

skall förfaras, i händelse Ultuna institut komme att upphöra. Här af är således själfklart, att det icke kan vara likgiltigt, om medlen äro deponerade för institutets eller för fondens räkning; fonden skall alltid ega bestånd, äfven om institutet skulle upphöra. Detta är den skilnad, som revisorerne velat framhålla.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

*Gillbergiska
fondens sär-
skiljande
från Ultuna
Landbruks-
instituts
medel.
(Forts.)*

Herr von Ehrenheim: Med anledning af den siste talarens yttrande ber jag blott få erinra, att det torde vara utom allt tvifvel, att Ultuna institut måste, i händelse det komme att upphöra, redovisa Gillbergiska fondens medel, till den institution, som skulle komma att öfvertaga denna fond och att denna redovisning skulle kunna ske genom aflemnande af obligationerna.

Herr Montgomery-Cederhielm: Visserligen är denna fråga icke af någon särdeles stor betydelse, men jag tror dock, att statsrevisorerne haft rätt i sin anmärkning, likasom Stats-Utskottet i sitt förslag. Af revisionsberättelsen synes, huru man förfarit med denna fond. År 1874 beslöts af styrelsen för Ultuna Landbruksinstitut, att bland andra institutets skulder, äfven den till Gillbergiska fonden skulle inlösas med de medel, 80,000 kronor, som af näst föregående Riksdag blifvit stälde till institutets disposition. Sedermera hade emellertid icke någon verkställighet följt å detta beslut, och institutets styrelse yttrade såsom förklaring deröfver, att, då den summa, som här afsågs, varit för bestridande af institutets utgifter erforderlig, styrelsen ansett det mindre ändamålsenligt, att för gäldande af denna skuld till en af institutets egna kassor upptaga ett tillfälligt lån, utan föredragit att för skuldens betalande afvakta den tidpunkt, då, efter föryttrande af årets skörd, medel åter blefve tillgängliga: dock hade styrelsen sedan beslutit, att före utgången af Januari månad år 1876 betala skulden.

Det synes således, att styrelsen ansett sig, vid det förhållande, att fonden vore stäld under dess förvaltning, ega full befogenhet, att till förefallande utgifter disponera öfver denna fond tillhöriga medel, som naturligtvis sedan åter skulle fonden ersättas. Jag tror dock icke, att detta kan vara rätt, då denna fond tillkommit på grund af enskild donation och i gåfvobrevet föreskrifvits, att öfver densamma särskild räkenskap skall föras och årlig redovisning afgifvas vid revisionen af institutets räkenskaper.

Allt hvad med denna anmärkning afses, inskränker sig till den subtiliteten, att i stället för att de fonden tillhöriga medlen nu äro deponerade i Upsala läns ränteri för "Ultuna Landbruksinstituts" räkning, de må deponeras för "Gillbergiska fondens" räkning. Det är således blott fråga om en åtgärd, lätt att verkställa, men, som jag tror, är öfverensstämmande med hvad som är rätt, hvarför jag hemställer om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmanen upptagit de derunder gjorda yrkanden å

dels bifall till Utskottets förevarande hemställan och dels afslag derå, framställes propositioner på båda dessa yrkanden samt besvarades med blandade ja och nej; hvaruppå och efter det proposition på bifall till Utskottets hemställan förnyats samt med många så väl ja som nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarar sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Särskild revision af förvaltningen vid Ultuna Landtbruksinstitut.

§ 11.

Herr von Ehrenheim: Då Stats-Utskottet, som för öfrigt så omsorgsfullt refererat alla förklaringar, afgifna af de styrelser, hvilka varit föremål för statsrevisorernes anmärkningar, här icke funnit utrymme för ens det kortaste utdrag af Ultuna Landtbruksinstituts styrelses svar, utan endast hänvisat Kamrarnes ledamöter till deras nog hårdt anlidade läslust, vågar jag nu ingå i bemötande af hvad revisorerne mot institutet anmärkt. Jag förbigår dock dervid den första anmärkningen, som gäller *vedätgången* vid institutet, och öfvergår genast till den andra. I afseende på denna, ber jag först att få erinra, att den af Stats-Utskottet icke blifvit troget återgifven; ty revisorerne säga verkligen icke, att styrelsen *otvetydigt* förbundit sig att med de af Riksdagen till betäckande af institutets skulder anvisade medel, inlösa ifrågasvarande stamholländeri, utan fästa endast *Riksdagens uppmärksamhet* derpå, att det förhållande, att detta stamholländeri tillhör enskild person, ännu fortfar. För min del får jag säga, att uttrycket, det styrelsen *otvetydigt* förbundit sig att göra något, som styrelsen sedermera icke fullgjort, närmar sig till det personligen särande.

Hvad hela denna affär beträffar, förhåller sig dermed, som följer. Staten hade förut ett stamholländeri uppståldt vid Ultuna; detta förflyttades emellertid derifrån och då blef kreatursbesättningen otillräcklig; institutet saknade tillgångar att köpa erforderligt antal kreatur, men en enskild person erbjöd sig att förskjuta därför behöfliga medel på vilkor, att kreaturen alltjemt skulle anses tillhöra honom och såsom arrende erläggas fem procent af kreaturens inköpspris. Att styrelsen antog detta erbjudande, i stället för att genom lån sjelf anskaffa penningar, berodde derpå, att styrelsen vore af Kongl. Maj:t förbjuden att göra upplåningar, en föreskrift som under denna tid visserligen icke kunde helt och hållet efterföljas, men som åtminstone borde efterföljas så långt ske kunde, så att icke penningar upplånades till det, som på annat sätt kunde erhållas. Denna åtgärd anmärktes af 1874 års revisorer såsom mindre lämplig; men jag nödgas erkänna, att jag icke kunnat förstå det origtiga i att en allmän inrättning, helst en sådan, som är så fristående från statsverket, som Ultuna Landtbruksinstitut, begagnar sig af särskild persons biträde för ett godt ändamål. För öfrigt saknas icke exempel på andra likartade förhållanden vid Ultuna. Der finnes en byggnad kallad Fjellbyggningen, med afseende på hvilken alldeles enahanda förhållanden egt rum, eller att institutet behöft utrymme,

men saknat medel att förskaffa sig det. Detta behof afhjelpes emellertid af tre af dåvarande direktörer, af hvilka en ännu lefver, och är väl bekant åtminstone för en af statsrevisorerna. Denna byggnad uthyrdes till institutets begagnande ända till dess Riksdagen gaf anslag till det nya elevhuset. Mig veterligt anmärktes dock aldrig på sin tid detta förhållande. Jag lemnar emellertid denna sida af saken. Anse 1874 och 1876 års revisorer, att en enskild person aldrig bör lemna något biträde åt en offentlig inrättning, må det stå för deras räkning.

Jag vill nu fästa mig vid anmärkningen, att medlen icke blifvit betalde. Anledningen dertill är den, att i det belopp, 80,000 kronor, som af institutet begärdes och erhöles till betalande af dess skulder, de till inlösen af stamholländeriet erforderliga medlen icke blifvit inberäknade, emedan dessa i sträng mening icke utgjorde en institutets skuld; utan hoppades styrelsen, sedan institutet blifvit befriadt från de betydliga ränteutbetalningarne, kunna utaf afkomsten af egendomen erhålla det erforderliga beloppet; och denna förhoppning uttalade äfven styrelsen i sitt svar på hvad 1874 års revisorer anmärkt. Men då skördarne utföllo ögynsamt under de påföljande åren, särdeles under året 1874, kunde detta emellertid icke verkställas. Att för ändamålet låna penningar från annat håll kan väl icke öfverensstämma med revisorernes uppfattning af styrelsens pligter, ty då skulle styrelsen hafva gjort något, som förut blifvit af Kongl. Maj:t förbjudet, och huru skulle styrelsen eljest hafva burit sig åt för att inlösa ifrågavarande holländeri? Jag tror, att, då revisorerne icke kunnat påpeka, att styrelsen användt de af Riksdagen erhållne 80,000 kronor till annat ändamål än till betalande af institutets skulder, revisorerne äfven saknat rättighet att anmärka, att styrelsen icke fullgjort en inbetalning, som den med andra medel hoppats kunna, men icke kunnat göra.

Om Stats-Utskottet nu på detta sätt skärpt revisorernes anmärkning i nyssnämnda punkt, har Utskottet deremot åt den anmärkning, som rör hushållningen, gifvit en så lindrig form, att man deri icke alls igenkänner statsrevisorernes mera storartade klander. I revisorernes berättelse heter det: "Det är i sanning högst anmärkningsvärdt, att en egendom omkring 600 tunnland åker, till större delen af Uplands yppersta jord och till stor del drainerad samt med cirka 200 tunnland naturlig äng af första klassen längs Fyrisån, förutom en del utmärkta betesmarker, och som eger att afgiftsfritt förfoga öfver en ganska betydlig arbetsstyrka, emedan de vid institutet till undervisning antagne lärningar äro förbundne att i arbetet deltaga, skall år efter år lemna förlust å både jordbruket och ladugårdsskötseln". Efter hvad styrelsen i sitt svar erinrat, är emellertid förhållandet sådant, att under de fem år, som sluta med den 1 Juli 1875 — om man derifrån afräknar ett halft år, som i anseende till förändrad bokföring står i ett undantagsförhållande, enär derunder väl utgifter, men ingen skörd ingick i räkenskaperna — den årliga medelbehållningen utgjort 11,047 kronor 40 öre, och detta oaktadt netto-

Särskild revision af förvaltningen vid Ultuna Landbruksinstitut.
(Forts).

behållningen under det sista af dessa år, som var särdeles ogynnsamt, allenast uppgick till mellan 3,000 och 4,000 kronor.

Med det afgiftsfria förfogandet öfver lärlingarnes arbetsstyrka, förhåller sig vidare så, att institutet för deras arbete erhåller godtgörelse af egendomen, som följaktligen deraf icke har någon fördel, utan fast hellre olägenhet; ty en hvar torde kunna inse, att det arbete, som verkställas af 24 lärlingar, hvilka sysselsättas hufvudsakligen med afseende på hvad de sjelfva skola lära sig, icke kan hafva samma värde, som det arbete, hvilket utföres af 24 man, satte i verksamhet, endast för att producera.

Revisorerna hafva emellertid framställt ännu en anmärkning, som Stats-Utskottet alldeles förbigått, i fall Utskottet icke annars ansett sig hafva dränkt den i slutmeningen af Utskottets betänkande, der Utskottet förklarar alla anmärkningar, hvilka icke påkallat särskildt yttrande, vara besvarade; men denna anmärkning är verkligen af allt för stor betydelse för att jag här skulle kunna alldeles gå den förbi. Det heter i styrelsens utlåtande: "Revisorerna, som vid besöket på Ultuna äfven "egnade uppmärksamhet åt de vid institutet antagne lärlingars ställning", hafva ansett sig böra, utan all närmare motivering, tillkännagifva, att de funno denna, beträffande *den lärlingarne meddela deundervisning*, lemna åtskilligt öfrigt att önska". Hvari det, "som var öfrigt att önska" bestod, hafva statsrevisorerna emellertid icke haft den godheten att upplysa, så att derom sväfvat åtminstone jag i fullkomlig okunnighet. Af de styrelseledamöter, som vid revisorernes besök voro närvarande, har jag deremot inhemtat, att under detta besök, som räckte ungefär 3 timmar, hvarken något förhör med lärlingarne blef hållet eller några af deras arbeten granskade. Under sådana förhållanden, kan jag icke underlåta att contra revisorernes granskning och deras omdöme ställa den granskning, som verkstälts, och det omdöme, som afgifvits utaf Kongl. Landbruksakademiens direktör. Detta omdöme meddelades af honom, efter att hafva vistats tre dagar på stället, efter att hafva åhört examen, och efter att både på fältet och i arbetsrummet hafva tagit kändedom om lärlingarnes arbeten; och det utföll helt annorlunda än revisorernes. Han säger i sin till Kongl. Landbruksakademiens förvaltningskomité afgifna berättelse:

"Under ledning af läraren i landtmäteri och linearteckning m. m. Jägmästaren Gelertsen utförde de afgående eleverne och lärlingarne, hvardera klassen för sig och i särskilda afdelningar på Fredags förmiddag, den 22 Oktober, ute på fältet afvägningar samt ytmätningar och kartläggning af jordtytor, dervid de ådagalade både säkerhet och noggrannhet, samt så klart och redigt redogjorde för de olika förfaringssätt, som af dem blifvit använda och grunderna deraf, att deraf tydligen framgick, att de verkligen förstått och uppfattat den med afseende häruppå dem lemnade undervisning och icke blott såsom en utanlexa behållit densamma i minnet. De vackra och med mycken omsorg utarbetade kartor och modellritningar, hvilka på examensdagen voro till beskådande framlagda, utgjorde jemväl en bekräftelse deruppå, att

så väl elever som lärlingar härutinnan förvärfvat en icke ringa grad af färdighet.

Examen med de afgående landtbrukslärlingarne, hvilka voro 14 till antalet, gick, som vanligt vid detta institut, i allmänhet ganska bra“.

Detta var det omdöme, en högt aktad man, af oss väl känd och här mycket saknad, afgaf efter en grundlig undersökning. För styrelsen får jag verkligen erkänna, skulle ett sådant förhastadt omdöme, som det af revisorerne åberopade, jemfördt med det nyss upplästa, just icke varit af synnerlig betydelse, men revisorerne alla anmärkningar hafva fått en stor offentlighet och inom det offentliga har man icke alltid så noga kändedom om hvad som blifvit svaradt på framställda anmärkningar, om hvad som förut förefallit och om anmärkningarnes grundlighet. Detta har också föranledt styrelsen att begära en undersökning för att undanrödja det misstroende, som eljest kunde blifva en följd af sådana anmärkningar, som de af statsrevisorerna här framkastade.

Då jag tillhör institutets styrelse, anser jag mig icke böra framställa något yrkande.

Herr Montgomery-Cederhielm: Då den ärade talare, som nyss hade ordet, yttrade, att Stats-Utskottet icke nog utförligt upptagit allt hvad Ultuna Landtbruksinstitutets styrelse i afgifvet utlåtande anfört till sitt försvar och i allmänhet icke nog omständligt behandlat denna fråga, får jag nämna, att jag för min del trots, att man lätt nog skulle komma öfverens om det beslut, som Utskottet föreslagit, och vid detta förhållande ansett en sådan omständlig motivering icke vara behöflig, i synnerhet som i betänkandet hänvisats till sjelfva handlingarne och till den utaf styrelsen afgifna förklaringen, der hvar och en kan erhålla de upplysningar, han önskar.

Vidare sade han, att Stats-Utskottet vid den andra af de framställda anmärkningarne skulle hafva missförstått ett yttrande af styrelsen; men, då han sedermera erkänner, att Stats-Utskottet af den tredje anmärkningen gjort mycket mindre än Utskottet på grund af revisorerne berättelse möjligen skulle hafva kunnat, och Stats-Utskottet behandlat den i 6 § af styrelsens förklaring bemötta frågan om undervisningen på det sättet, att Utskottet måste anses hafva förklarat densamma nöjaktigt besvarad, tror jag icke, att Stats-Utskottet vid detta tillfälle förfarit strängt.

Det slut, hvartill Utskottet kommit, har föranledts af styrelsens egen begäran hos Kongl. Maj:t i underdånig skrifvelse af den 16 December sistlidne år, deri styrelsen anhåller, att “enär de upprepade och af statsrevisorerna med mycken skärpa framhållna anmärkningarne mot styrelsens förvaltning af institutets angelägenheter lätteligen kunde framkalla ett allmännare misstroende mot institutet, till stort men för denna läroanstalt, Kongl. Maj:t ville förordna en undersökning, om de öfverklagade bristerna i förvaltning och hushållning verkligen förefinnas“. På

Särskild revision af förvaltningen vid Ultuna Landtbruksinstitut.
(Forts.)

Särskild revision af förvaltningen vid Ultuna Landtbruksinstitut. (Forts.)

grund af denna styrelsens egen skrifvelse har Stats-Utskottet föreslagit detsamma, som styrelsen begärt; och just af det motiv, styrelsen här sjelf anført, eller att alla dessa anmärkningar skulle kunna framkalla ett misstroende mot hela läroanstalten, som skulle blifva densamma till skada och efter min tanke vore obefogadt, tror jag den föreslagna undersökningen lämplig, hvadan jag för min del anhåller om bifall till hvad Stats-Utskottet här föreslagit.

Öfverläggningen förklarades slutad och Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Utskottets hemställan bifölls.

Utskottets slutliga yttrande.

Lades till handlingarne.

Anmäldes och bordlades Bevillnings-Utskottets nedannämnda Memorial och Betänkande:

N:o 7, i anledning af återremiss af 4:de punkten i Utskottets Betänkande N:o 4, angående stämpelpappersafgiften;

N:o 8, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående nedsättning af lastpenningarne samt annan ändring af tulltaxeunderrättelserna;

äfvensom Lag-Utskottets Utlåtande N:o 13, i anledning af väckt förslag om aflåtande af en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning af de lagstiftningsåtgärder, hvilka kunna och böra vidtagas mot anledningar till olyckor till sjös.

Kammaren åtskildes kl. 4 e. m.

In fidem.

O. Brakel.

Fredagen den 16 Mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades ett protokollsutdrag för den 14 och protokollet för den 7 dennes.

Ledighet från riksdagsgörömalen beviljades Herr *Persson* under fjorton dagar från den 20 dennes och Herr *Kockum* under lika lång tid från den 23 dennes.

Föredrogs och lades till handlingarne Bevillnings-Utskottets den 14 dennes bordlagda Memorial N:o 7, i anledning af återremiss af 4:de punkten i Utskottets Betänkande N:o 4, angående stämpelpappersafgiften.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Bevillnings-Utskottets den 14 dennes bordlagda Betänkande N:o 8, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående nedläggning af lastpenningarne samt annan ändring af tulltaxeunder rättelserna.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Lag-Utskottets den 14 dennes bordlagda Utlåtande N:o 13, i anledning af väckt förslag om aflåtande af en skrifvelse till Kongl.

Mått med anhållan om utredning af de lagstiftningsåtgärder, hvilka kunna och böra vidtagas mot anledningar till olyckor till sjös.

Kammaren åtskildes.

In fidem.

O. Brakel.
